



Essee: Miten pyytää pirahalta anteeksi?

09.06.2016 09:02 - Juhana Torkki | Poliitiikka



Tiesitkö, että sanaa anteeksi ei ole kaikissa kielissä?

Yhdysvaltalainen kielentutkija **Dan Everett** vietti vuosia Amazonilla pirahaheimon parissa. Näin hän kertoo:

”Pirahoilla ei ole sanaa anteeksi. He saattavat sanoa: ’Olin paha’ tai jotakin sellaista, mutta näin he tekevät vain harvoin. He eivät ilmaise katumustaan sanoin vaan teoin.”

Mitä sana anteeksi tarkoittaa? Miten selittäisit sen ihmiselle, jonka äidinkielessä sitä ei ole?

Nykyään muodissa ovat julkiset anteeksipyynnöt. Niistä huomaa, miten paljon herkkyyttä ja intohimoja sanaan anteeksi liittyy.

Ministeri **Lenita Toivakan** taannoinen anteeksipyyntö herätti närkästystä ehdollisuudellaan. ”Pyydän anteeksi, jos olen johtanut harhaan. ”Voiko pyytää anteeksi, jos...?”

Kun **Alexander Stubb** pyysi anteeksi väriin lukujen esittämistä, moitittiin tyyliä. ”Virhe oli ilman muuta minun, sori siitä.” Sori?

Eräs ystäväni tosin puolusti Stubbia. Hänen mielestään ensimmäinen anteeksipyyntö oli kaikkein vilpittömin, se oli aitoa Stubbia. Sitten alkoi koulukiusaaminen, on kuin ihmiset olisivat sanoneet: ”Emme kuulleet anteeksipyyntöäsi, sanotko uudestaan, kovempaa.”

Lopulta Stubb mateli. ”Haluan teidän edessänne pyytää nöyrästi anteeksi.”

Tapaus tuo mieleen kertomukset uskonnollisista yhteisöistä, joissa anteeksi ei annettu, ennen kuin oli osannut käyttää oikeita sanoja, jotka kelpaavat ripittäjälle.

Sana anteeksi kuuluu niin sanottuun faattiseen kielenkäyttöön. Faattisia ovat ilmaukset, jotka eivät varsinaisesti tarkoita mitään – ne ovat kyhnytyspuhetta, joka vain hoitaa sosiaalista suhdetta. Faattisia ovat kiitos, tervetuloa ja sen kaltaiset sanat. Faattista kielenkäyttöä on, kun kaksi englantilaista gentlemannia kohtaa tiellä.

”How do you do?”

”How do you do?”

Olisi järjetöntä yrittää kääntää sananvaihtoa kirjaimellisesti.

Faattisten ilmausten merkitys muotoutuu hienovaraisesti osana sosiaalista tilannetta. Muistan erään perheväkivallasta kärsineen lapsen, joka vähän väliä, mitä pienimmästä syystä, toisteli sanaa anteeksi. Ehkä hänelle sanan merkitys oli: ”Pelkään että sinä nyt hylkää minut.”

Kohdattuaan kansoja, joiden kulttuuri on kaukana länsimaisesta, kielenkääntäjät Australiassa tekivät jymylöydön: on olemassa noin 65 sellaista sanaa, jotka esiintyvät kaikissa maailman kielissä. Eikä siinä kaikki, noilla kaikkien tuntemilla ydinsanoilla voidaan selittää kaikkien maailman kielten kaikki loput sanat.

Seuraavassa on yritys avata sanonta pyydän anteeksi noilla kulttuureista riippumattomilla, universaaleilla alkusanoilla:

- 1) Tiedän, että olen tehnyt jotakin paha.
- 2) Minusta tuntuu pahalta se, mitä olen tehnyt.
- 3) Jos voin tehdä jotain hyvää niille, joille tein paha, haluan tehdä sen.

4) En halua enää tehdä sitä pahaa, mitä tein.

Lista olkoon ohjenuora poliitikolle. Jos jokin kohta ei täyty, ehkä anteeksipyyntösi on falski. Nokia sai tammikuussa 2008 aikaan myrskyn lakkauttamalla Bochumin tehtaan Saksassa. En tiedä, mitä **Kallasvuo** todella tarkoitti, mutta lehtiin nousi outo otsikko: ”Toimitusjohtaja Kallasvuo pyytää anteeksi tehtaan lakkauttamista.” Tehtaan lakkautus oli kuitenkin harkittu osa Nokian suunnitelmaa. Eikö anteeksipyyntö olisi ollut looginen vain, jos olisi samalla ilmoitettu että tehtaan lakkautus perutaan?

Julkiset anteeksipyyntöt ovat oma pelinsä. Kun lapsi sanoo vanhemmilleen anteeksi, tai ystävä ystävälle, tai ihminen Jumalalle, merkitys voi olla paljon yksinkertaisempi. Ehkä sen voisi tulkata 65 alkusanan ydinkielellä pirahalle jotenkin näin:

Älä näe pahaa, minkä tein. Näe minut.

Kirjoittaja on teologian tohtori ja puhevalmentaja.

Kuvat: Lenita Toivakasta: Matti Karppinen; Alexander Stubbista: Valtioneuvosto; Olli-Pekka Kallasvuosta: Otavamedia/Lehtikuva/Petri Kaipainen. Kuvankäsittely: Gun Damén

Lue myös:

Ruotsin arkkipiispa: Kirkon sovitettava tekonsa saamelaisille

Paavi pyysi anteeksi ei-katolilaisilta

Muslimirunoilija pyytää anteeksi melkein kaikkea